

Програма управління знаннями для розвитку сталої біоенергетики

ВИРОБНИЦТВО ТА ВИКОРИСТАННЯ БІОГАЗУ НА ТЕПЛОВІ ПОТРЕБИ ТА ДЛЯ ОТРИМАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Доктор технічних наук, професор Геннадій Голуб
(Національний університет біоресурсів і
природокористування України).

Доктор технічних наук, професор Савелій Кухарець
(Поліський національний університет)

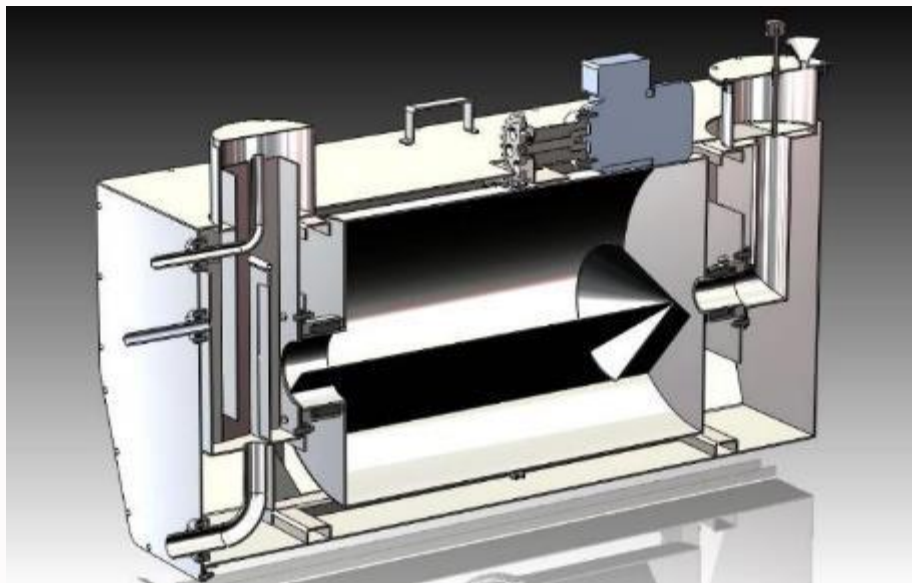
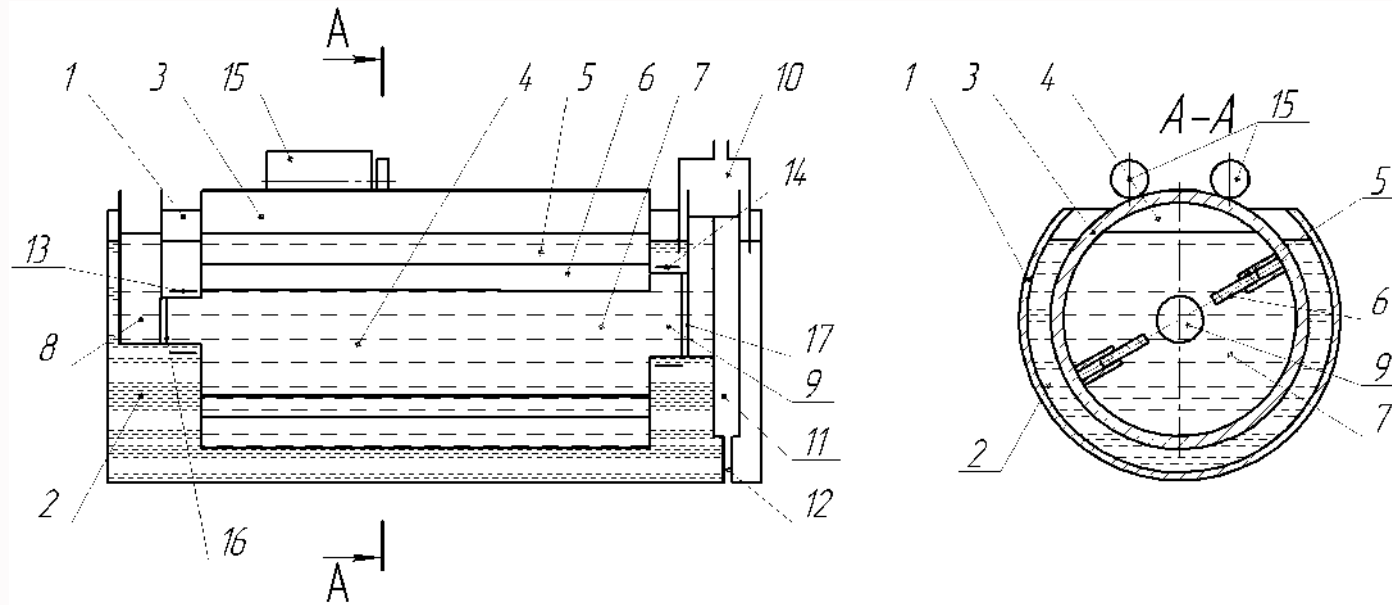
2024

Лекція 7. ВИРОБНИЦТВО ТА ВИКОРИСТАННЯ БІОГАЗУ НА ТЕПЛОВІ ПОТРЕБИ ТА ДЛЯ ОТРИМАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

1. Енергетичні параметри та конструкція біогазової установки з обертовим реактором.
2. Технологічний процес отримання біогазу за допомогою біогазової установки з обертовим біореактором.
3. Отримання теплової енергії на основі біогазу.
4. Собівартість виробництва біометану в аграрному виробництві.
5. Виробництво біометану. Очищення та збагачення біогазу.
6. Когенераційні установки.
7. Виробництво та використання біоводню
8. Техніко-економічна оцінка виробництва електроенергії на основі біометану.

1. ЕНЕРГЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ТА КОНСТРУКЦІЯ БІОГАЗОВОЇ УСТАНОВКИ З ОБЕРТОВИМ РЕАКТОРОМ

Установка біогазова модульного типу:
1 – горизонтальний зовнішній корпус;
2 – рідина; 3 – циліндричний реактор;
4 – камера зброджування; 5 – перегородка;
6 – рухомі пластини; 7 – органічна маса;
8, 9, 12 – патрубки; 10 – газозбірник;
11 – вивантажувальна камера;
13, 14 – підшипникові вузли; 15 – зовнішній привод; 16, 17 – блок-ущільнення

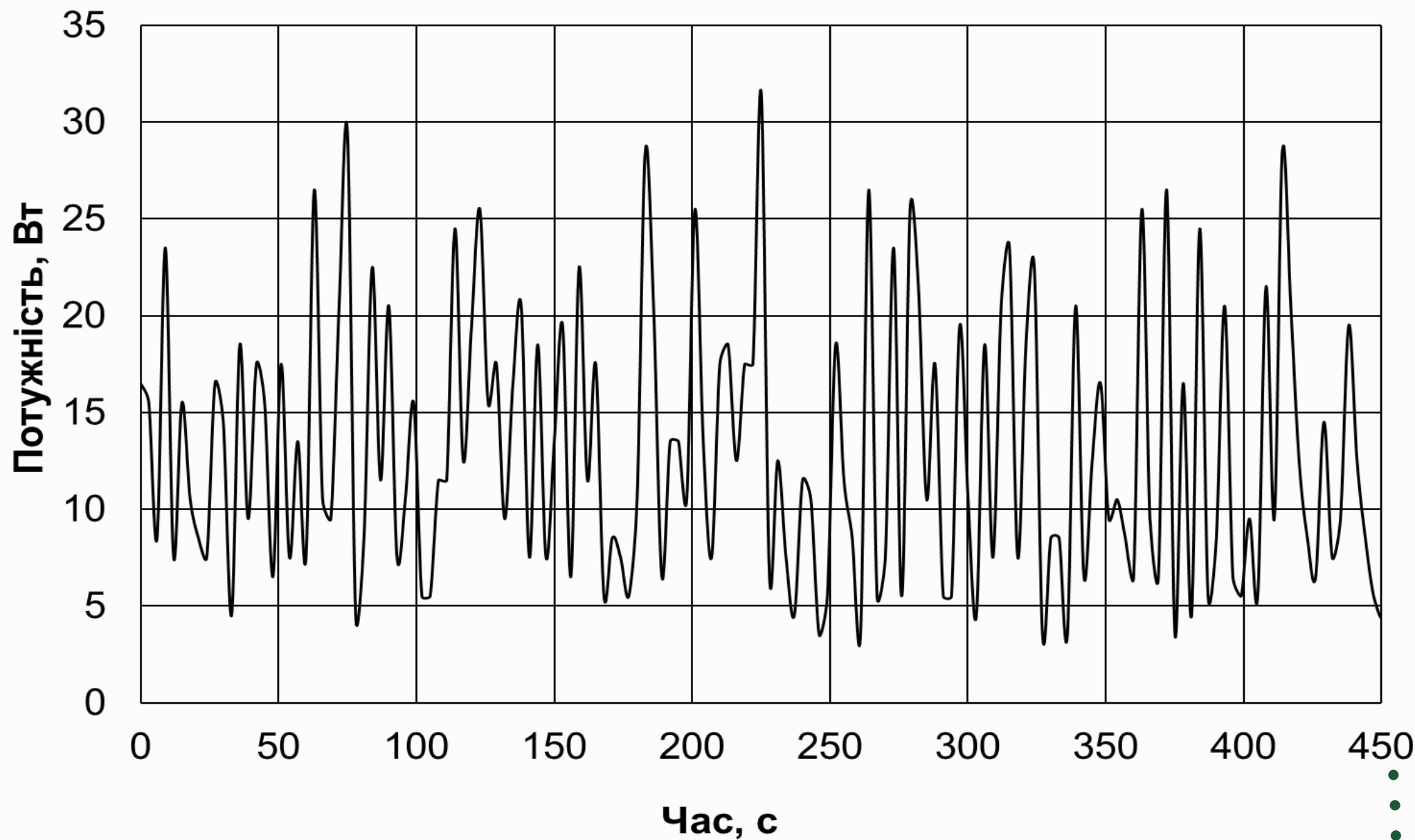
ПОТУЖНІСТЬ, ЯКА СПОЖИВАЄТЬСЯ ПРИВІДНИМ ЕЛЕКТРОДВИГУНОМ ОБЕРТОВОГО РЕАКТОРА

$$P = \left(P_{ОП} + P_{ВТЗ} + P_{ВТВ} + P_{ПБ} - P_{ОБ} + J\omega \frac{d\omega}{dt} \right) (\eta_{ЕД} \eta_{П} \cos \varphi)^{-1}$$

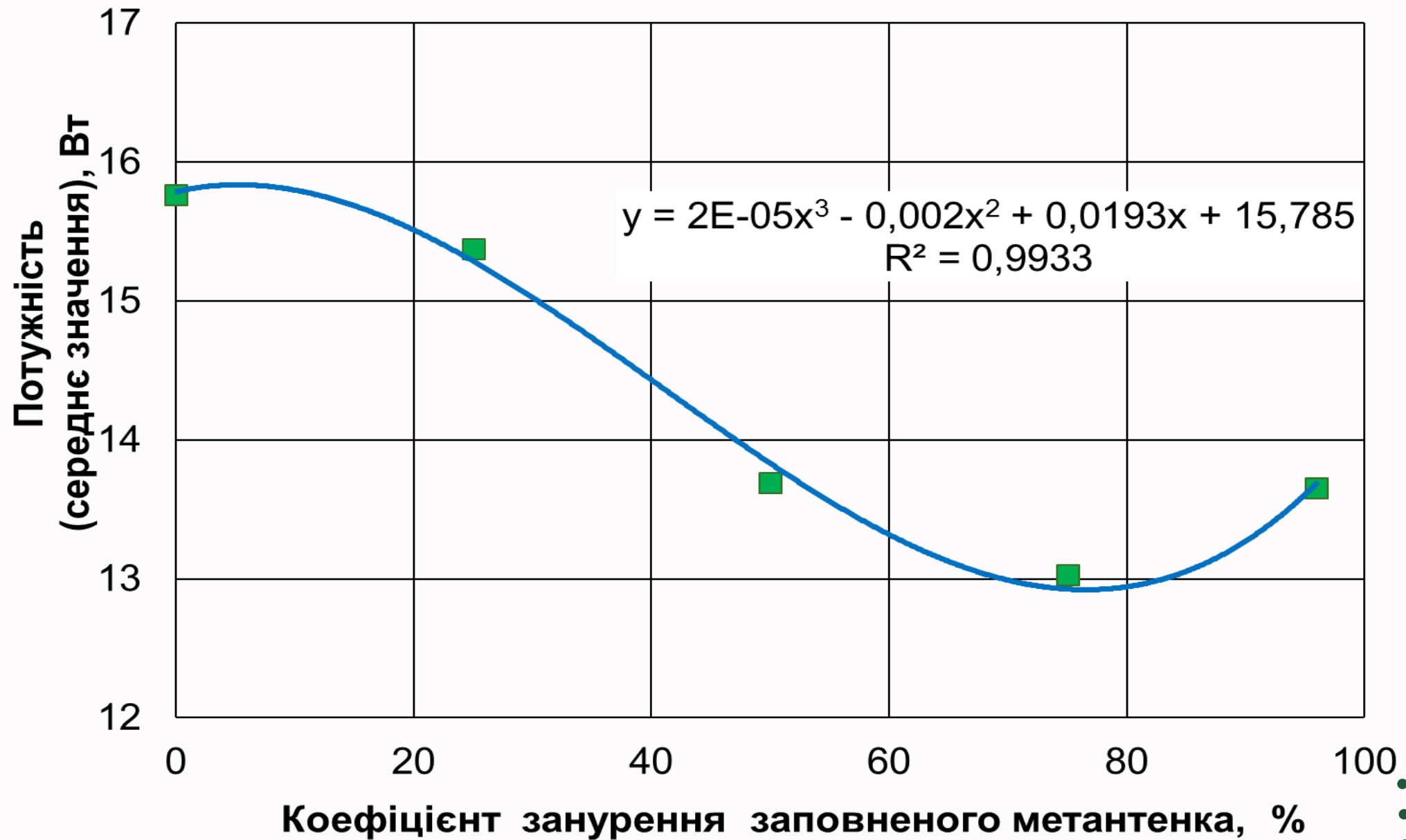
де P – потужність, яка споживається привідним електродвигуном із електричної мережі, Вт; ω – кутова швидкість обертання реактора, рад./с; $P_{КР}$ – потужність для забезпечення обертання реактора, Вт; $P_{ОП}$ – потужність опору підшипникових вузлів, Вт; $P_{ВТЗ}$ – потужність в'язкого тертя зовнішньої поверхні реактора об рідину, в яку занурений реактор, Вт; $P_{ВТВ}$ – потужність в'язкого тертя внутрішньої поверхні реактора об рідку біомасу, яка знаходиться в реакторі, Вт; $P_{ПБ}$ – потужність для забезпечення підйому біомаси в реакторі під час його обертання, Вт; $P_{ОБ}$ – потужність, потоків опускання біомаси в реакторі під час його обертання, Вт, $\eta_{ЕД}$ – коефіцієнт корисної дії електродвигуна, відн. од.; $\eta_{П}$ – коефіцієнт корисної дії приводу, відн. од.; $\cos \varphi$ – частка активної потужності у повній потужності електродвигуна, відн. од.

ЗМІНА СПОЖИВАНОЇ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ПОТУЖНОСТІ ПІД ЧАС РОБОТИ ОБЕРТОВОГО РЕАКТОРА

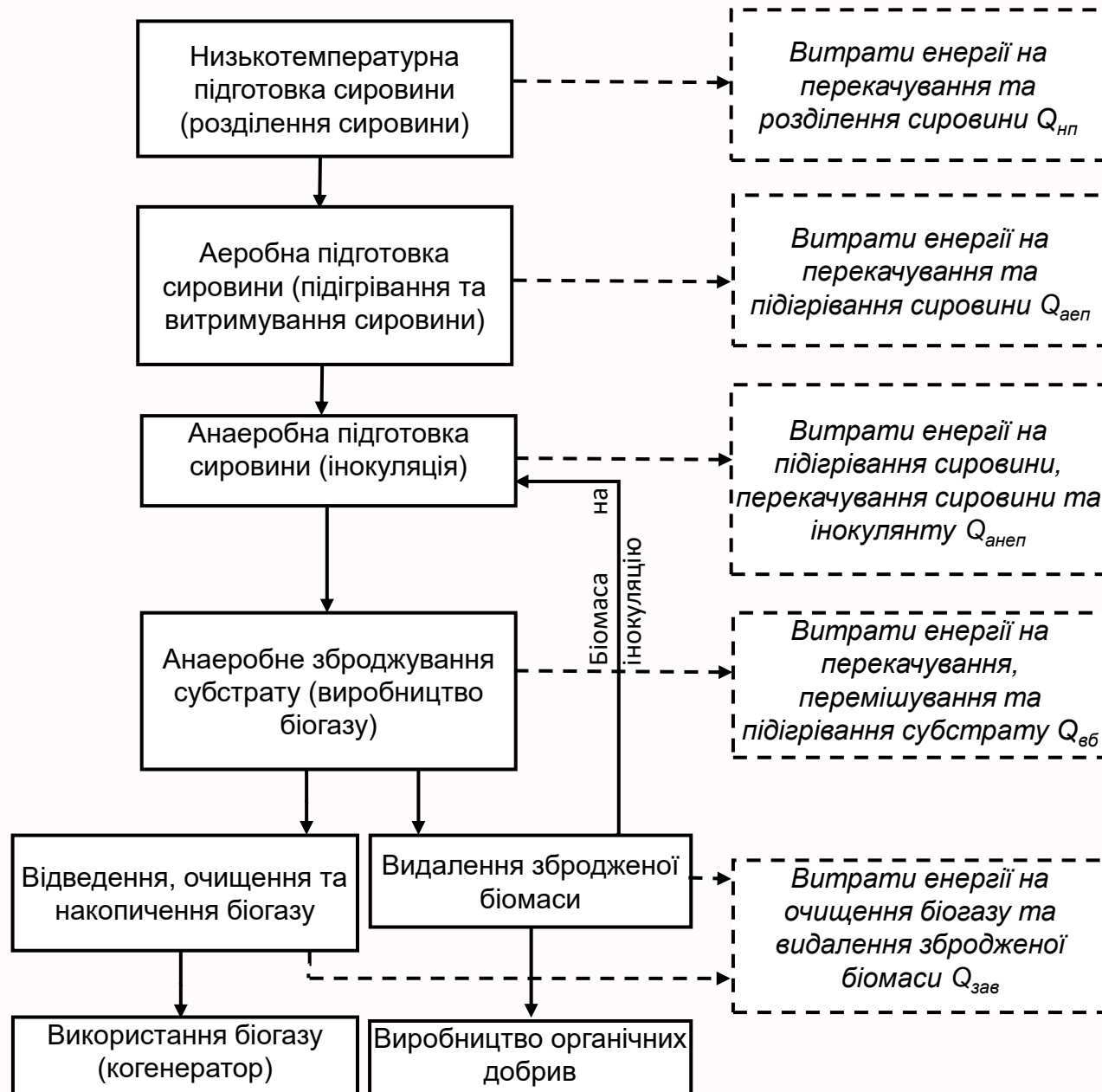
ВПЛИВ КОЕФІЦІЄНТА ЗАНУРЕННЯ ЗАПОВНЕНОГО ОБЕРТОВОГО МЕТАНТЕНКА НА ПОТУЖНІСТЬ ПРИВОДНОГО МЕХАНІЗМУ

РАЦІОНАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ БІОГАЗОВИХ ОБЕРТОВИХ РЕАКТОРІВ

Робочий діаметр реактора, D , м	Товщина стінок реактора S , м	Діаметр зовнішнього корпусу D_3 , м	Робоча довжина L , м	Вага реактора m_p , кг	Коефіцієнт заповнення біомасою K_3	Об'єм завантаженої біомаси (максимальний) V_B , м ³	Потужність на обертання реактора $N_{кр}$, Вт
1	0,003	1,2	4	200	0,9	3,0	299
2	0,005	2,4	4	424	0,9	11,5	1197
3	0,005	3,6	4	895	0,9	26,5	2661
4	0,005	4,8	6	1979	0,9	71,0	7114

2. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ОТРИМАННЯ БІОГАЗУ ЗА ДОПОМОГОЮ БІОГАЗОВОЇ УСТАНОВКИ З ОБЕРТОВИМ БІОРЕАКТОРОМ

Блок-схема технологічних етапів отримання біогазу за допомогою модульних біогазових установок

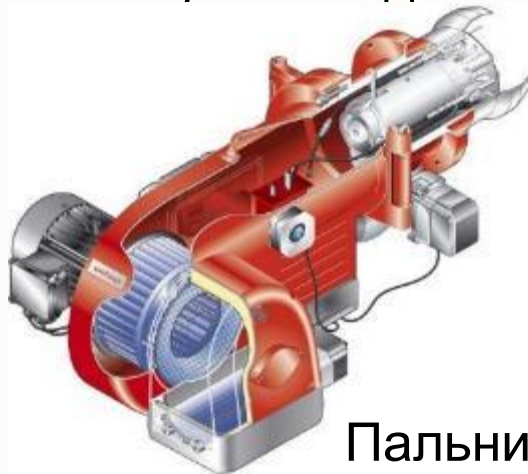
3. ОТРИМАННЯ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ БІОГАЗУ

Побутовий газовий котел
потужністю до 100 кВт

Промисловий газовий котел потужністю
до 40 МВт

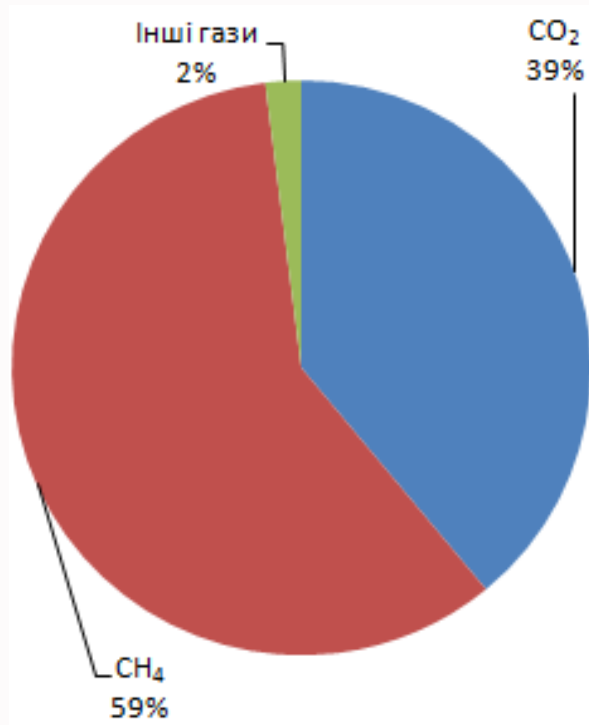

Пальник
промислового
газового котла

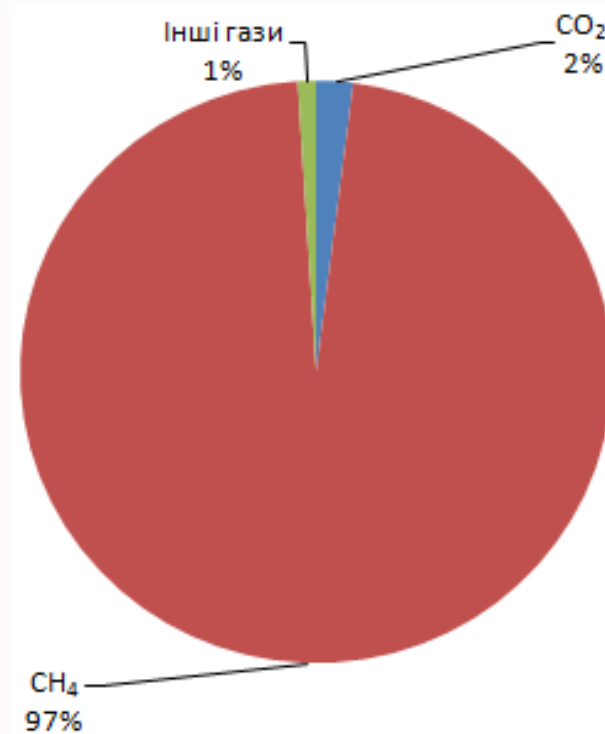

Зернова сушарка із
використанням біогазу

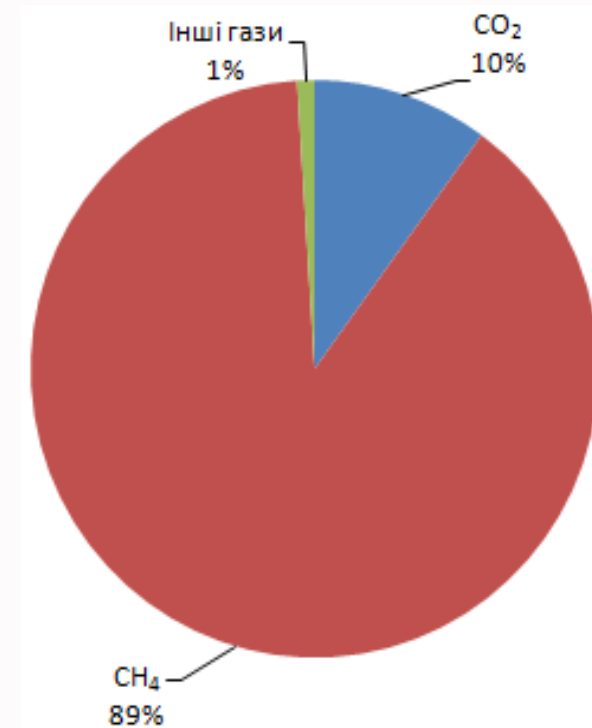
СПІВВІДНОШЕННЯ КОМПОНЕНТІВ БІОМЕТАНУ ТА ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Біогаз

Після очищення та видалення CO₂
біометан ≈ природному газу

4. СОБІВАРТІСТЬ ВИРОБНИЦТВА БІОМЕТАНУ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

$$B_{\text{БМ}} = V_{\text{БМ}} C_{\text{БМ}} = m_{\text{ГН}} \Pi_{\text{ГН}} - m_{\text{ОД}} \Pi_{\text{ОД}} + E_{\text{БМ}},$$

$$\begin{aligned} C_{\text{БМ}} &= \frac{m_{\text{ПБ}}}{V_{\text{БМ}}} (\Pi_{\text{ГН}} - \Pi_{\text{ОД}}) + E_{\text{БМ}} = \frac{V_{\text{ПБ}} \rho_{\text{ПБ}}}{V_{\text{БМ}}} (\Pi_{\text{ГН}} - \Pi_{\text{ОД}}) + E_{\text{БМ}} = \\ &= 365 \frac{V_{\text{Р}} \rho_{\text{ПБ}}}{V_{\text{БМ}} \tau_{\text{ЗБ}}} (\Pi_{\text{ГН}} - \Pi_{\text{ОД}}) + E_{\text{БМ}} = \frac{\rho_{\text{ПБ}}}{k_{\text{БМ}} \tau_{\text{ЗБ}}} (\Pi_{\text{ГН}} - \Pi_{\text{ОД}}) + E_{\text{БМ}}, \end{aligned}$$

$$\Pi_{\text{ОД}} - \Pi_{\text{ГН}} = \frac{E_{\text{БМ}} k_{\text{БМ}} \tau_{\text{ЗБ}}}{\rho_{\text{ПБ}}}, \quad \Pi_{\text{ОД}} - \Pi_{\text{ГН}} = \frac{(E_{\text{БМ}} + A_{\text{БМ}}) k_{\text{БМ}} \tau_{\text{ЗБ}}}{\rho_{\text{ПБ}}},$$

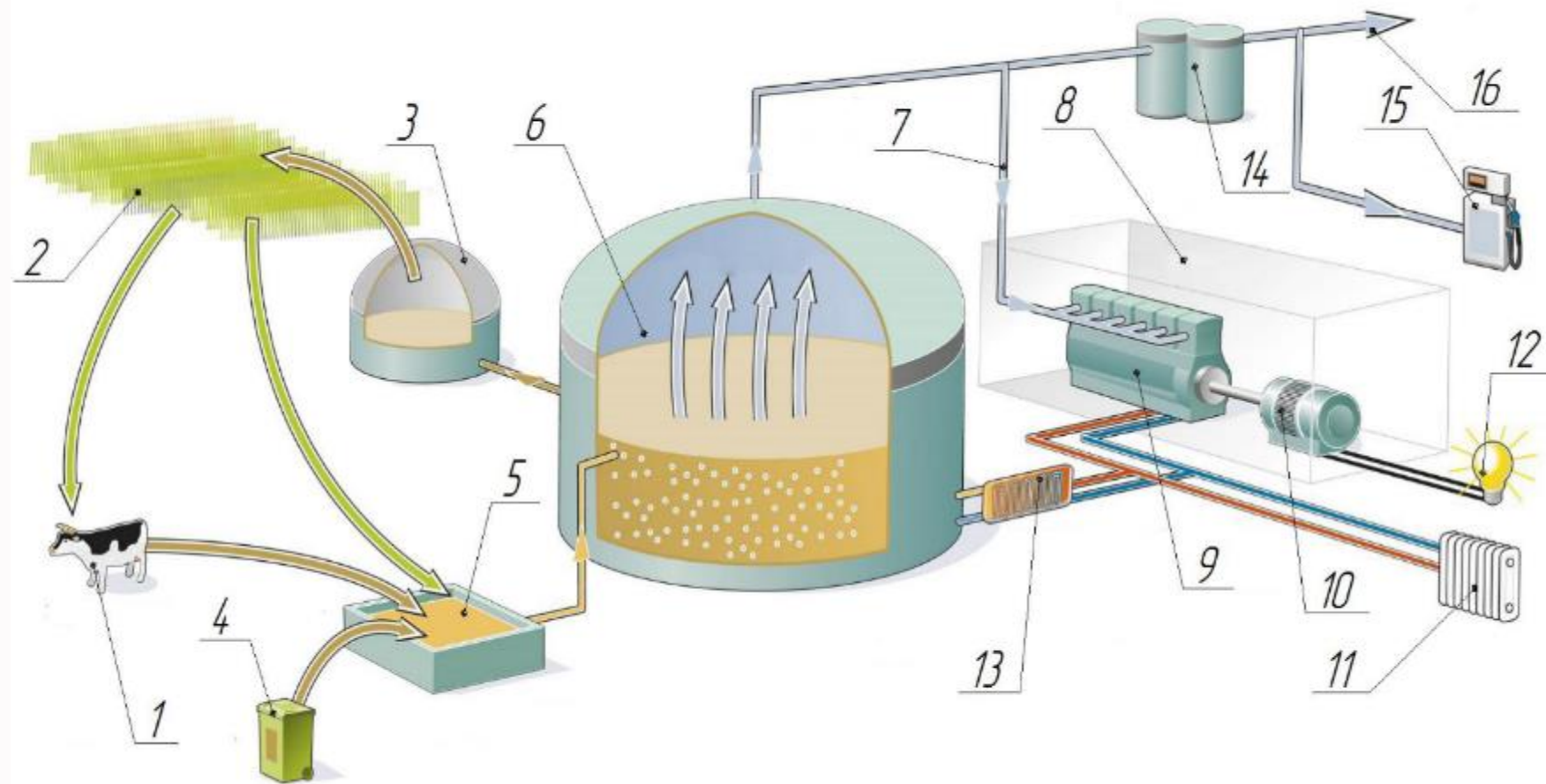
$$C_{\text{БМ}} = \frac{\rho_{\text{ПБ}}}{k_{\text{БМ}} \tau_{\text{ЗБ}}} (\Pi_{\text{ГН}} - \Pi_{\text{ОД}}) + (1 + k_{\text{ЗБ}} + k_{\text{ЗГ}}) (TOP_{\text{БМ}} + EJ_{\text{БМ}} + 3\Pi_{\text{БМ}}),$$

$$C_{\text{БМ}} = a_{\text{БМ}} \delta \Pi_{\text{ОД}} + b E_{\text{БМ}},$$

СОБІВАРТІСТЬ ВИРОБНИЦТВА БІОМЕТАНУ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

де $V_{БМ}$ – витрати на виробництво біометану, грн; $V_{БМ}$ – об'єм одержаного біометану, m^3 ; $C_{БМ}$ – виробнича собівартість біометану, грн/ m^3 ; $m_{ГН}$ – маса рідкого гною, що надходить на зброджування, т; $m_{Од}$ – маса органічних добрив, отриманих після зброджування, т; $m_{ПБ}$ – маса переробленої в біогазовому реакторі біомаси, т; $C_{ГН}$ – ціна рідкого гною, грн/т; $C_{Од}$ – ціна органічних добрив, грн/т; $E_{ВБМ}$ – виробничі витрати на виробництво біометану без урахування вартості рідкого гною та органічних добрив, грн; $E_{БМ}$ – питомі виробничі витрати на виробництво біометану, грн/ m^3 ; $V_{ПБ}$ – об'єм переробленої в біогазовому реакторі біомаси, m^3 ; $\rho_{ПБ}$ – густина переробленої в біогазовому реакторі біомаси, т/ m^3 ; V_P – об'єм біомаси в біогазовому реакторі, m^3 ; $\tau_{ЗБ}$ – час утримання біомаси в реакторі під час зброджування, діб; $k_{БМ}$ – вихід біометану за добу із розрахунку на одиницю об'єму біогазового реактора, m^3/m^3 добу; $A_{БМ}$ – амортизаційні витрати на виробництво біометану, грн/ m^3 ; $k_{ЗВ}$ – коефіцієнт, що враховує загальновиробничі витрати, відносних од.; $k_{ЗГ}$ – коефіцієнт, що враховує загальногосподарські витрати, відносних од.; $ТОР_{БМ}$ – відрахування на технічне обслуговування і ремонт біогазової установки з виробництва біометану, грн/ m^3 ; $ЕЛ_{БМ}$ – вартість витраченої електричної енергії при виробництві біометану, грн/ m^3 ; $ЗП_{БМ}$ – фонд заробітної плати з нарахуваннями при виробництві біометану, грн/ m^3

4. ВИРОБНИЦТВО БІОМЕТАНУ. ОЧИЩЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ БІОГАЗУ

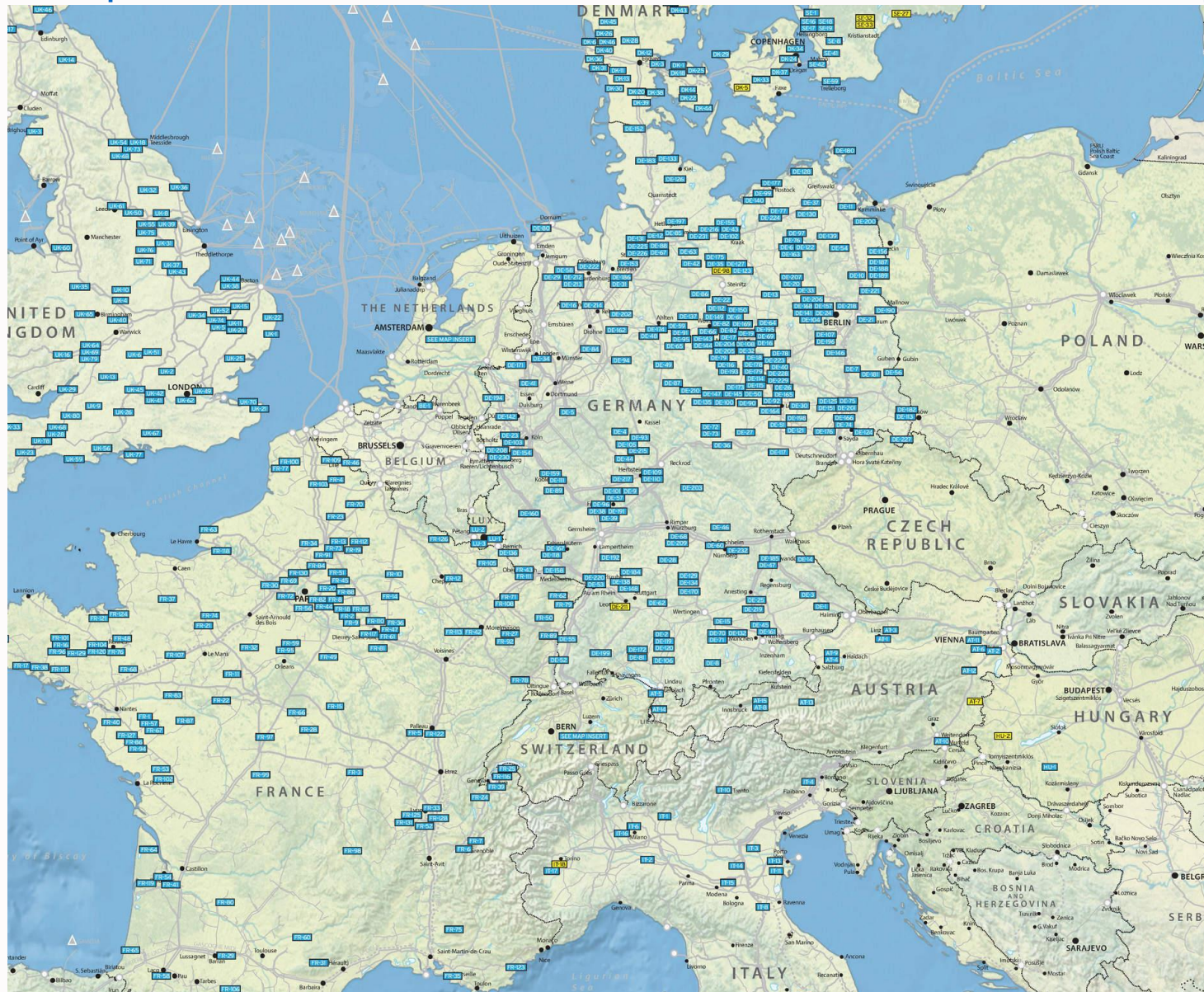

- 1 – сільськогосподарські тварини та птиця, 2 – сільськогосподарські посіви,
3 – зберігання відпрацьованого субстрату, 4 – органічні відходи,
5 – накопичувач субстрату, 6 – біогазова установка оснащена газгольдером,
7 – біогазова мережа, 8 – когенератор, 9 – двигун внутрішнього згоряння,
10 – електрогенератор, 11 – використання теплової енергії для опалення приміщень,
12 – використання електричної енергії, 13 – підігрівання біогазового реактора,
14 – установка для збагачення і очищення біогазу,
15 – заправна станція, 16 – транспортна мережа природного біогазу

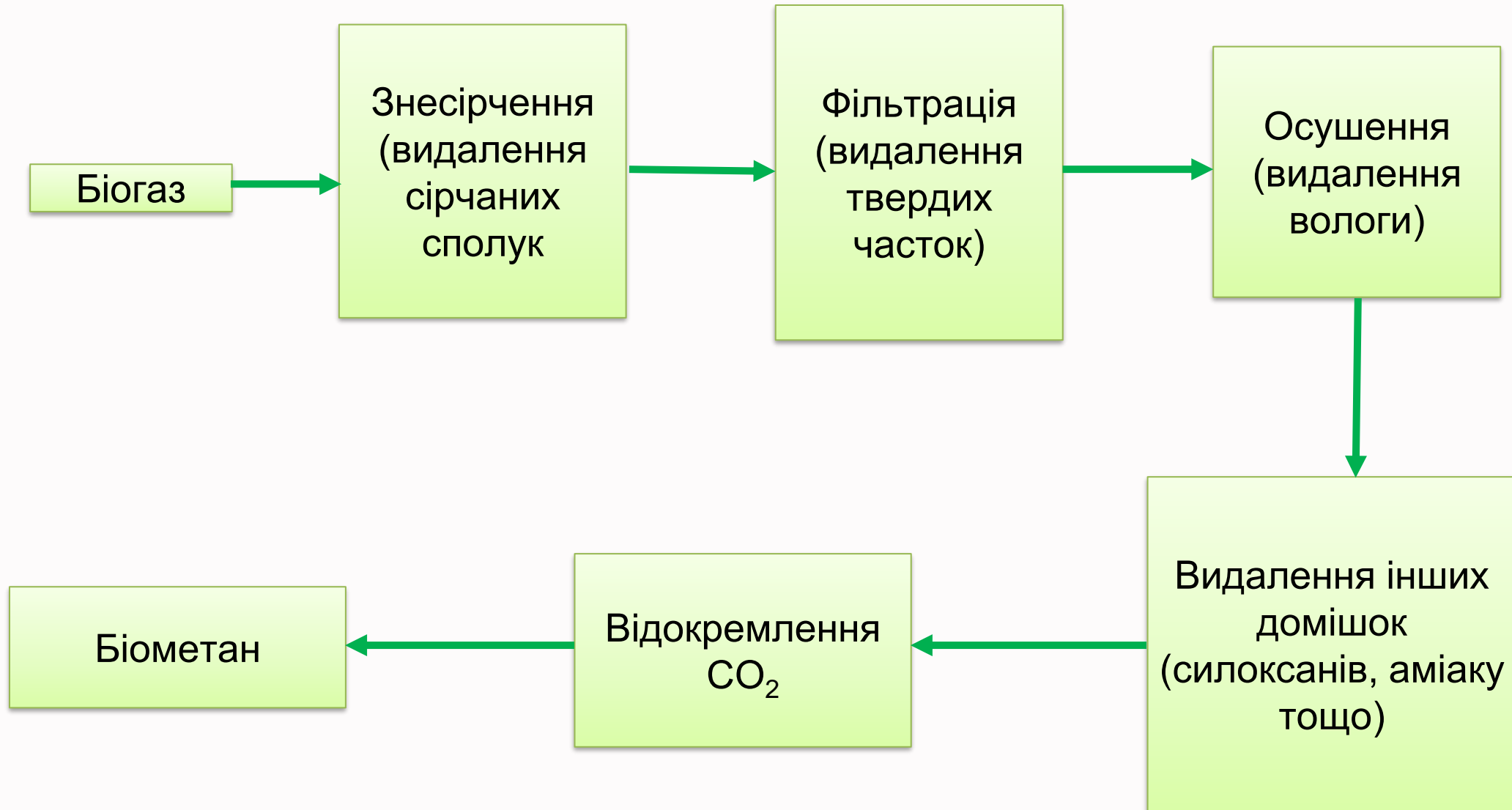
ЕВРОПЕЙСКА КАРТА БИОМЕТАНУ

https://www.europeanbiogas.eu/wp-content/uploads/2020/06/GIE_EBA_BIO_2020_A0_FULL_FINAL.pdf

ЕТАПИ ОЧИЩЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ БІОГАЗУ

ВМІСТ ДОМІШОК В БІОГАЗІ

Назва сполуки (домішки)	Формула сполуки (домішки)	Можлива концентрація, млн ⁻¹	Допустима концентрація, млн ⁻¹
Сірководень	H ₂ S	50000	10
Толуол	C ₆ H ₅ CH ₃	210	100
Ксілол	C ₆ H ₄ (CH ₃) ₂	120	100
Етилбензол	C ₆ H ₅ C ₂ H ₅	55	100
Тетрахлоретилен	Cl ₂ C-CCl ₂	35	35
Гексан	C ₆ H ₁₄	30	100
Ізопропілбензол	C ₆ H ₅ C ₃ H ₇	30	50
Бензол	C ₆ H ₆	25	10
Діхлорметан	CH ₂ Cl ₂	15	200
Нонан	C ₉ H ₂₀	15	-
Хлорбензол	C ₆ H ₅ Cl	12	75
Трихлоретан	Cl ₂ HC-CH ₂ Cl	10	10
1,1-Діхлоретан	CH ₃ CH ₂ Cl ₂	10	10
1,2-Діхлоретан	ClCH ₂ CH ₂ Cl	8	50
Пентан	C ₅ H ₁₂	7	600
Ізооктан	C ₈ H ₁₈	5	300
Індол	C ₈ H ₇ N	5	-
1,1-Діхлоретілен	C ₁₂ C ₂ -CH ₂	2	10
Нафталін	C ₁₀ H ₈	0,2	10
Трихлоретилен	C ₁₂ C-CHCl	0,2	35

УСТАНОВКА ДЛЯ ОЧИЩЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ БІОГАЗУ В ШВАНДОРФІ, НІМЕЧЧИНА

5. КОГЕНЕРАЦІЙНІ УСТАНОВКИ

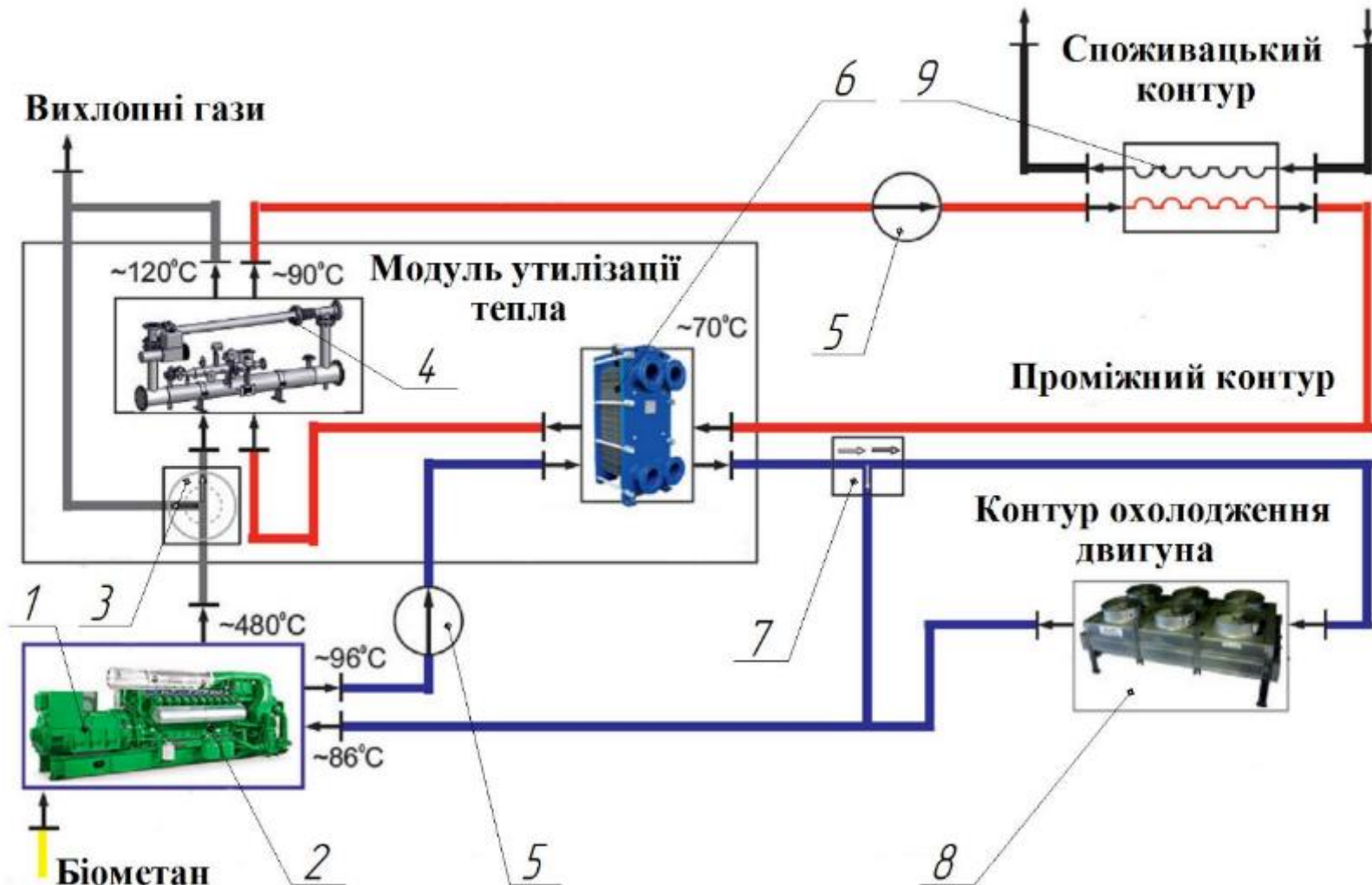

Схема виробництва тепла когенераційною установкою:

- 1 – електрогенератор, 2 – двигун, 3 – байпас, 4 – утилізатор вихлопних газів, 5 – насос, 6 – теплообмінник контуру охолодження двигуна, 7 – термостат, 8 – радіатор, 9 – теплообмінник системи тепlopостачання (споживацького контуру)

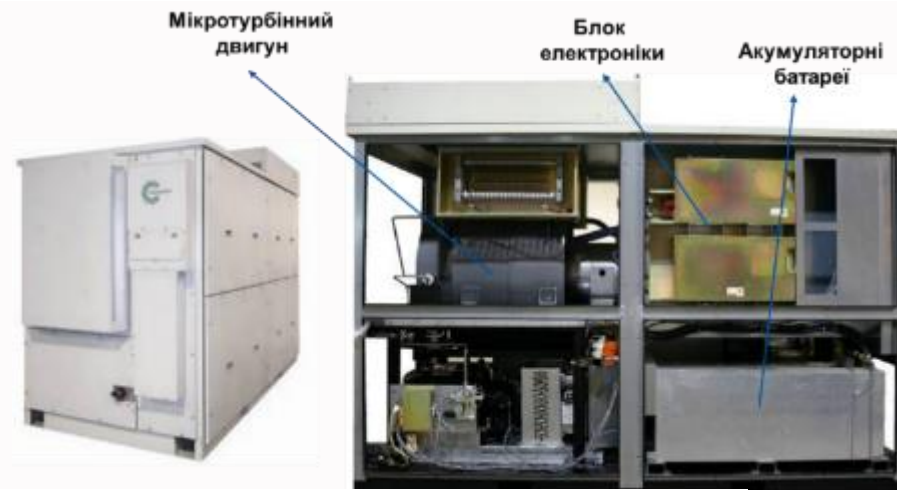

КОГЕНЕРАЦІЙНІ УСТАНОВКИ

Газова турбіна SGT-800 виробництва Siemens потужністю 47 МВт

Мікротурбінна установка Capstone C200 з електричною потужністю 200 кВт

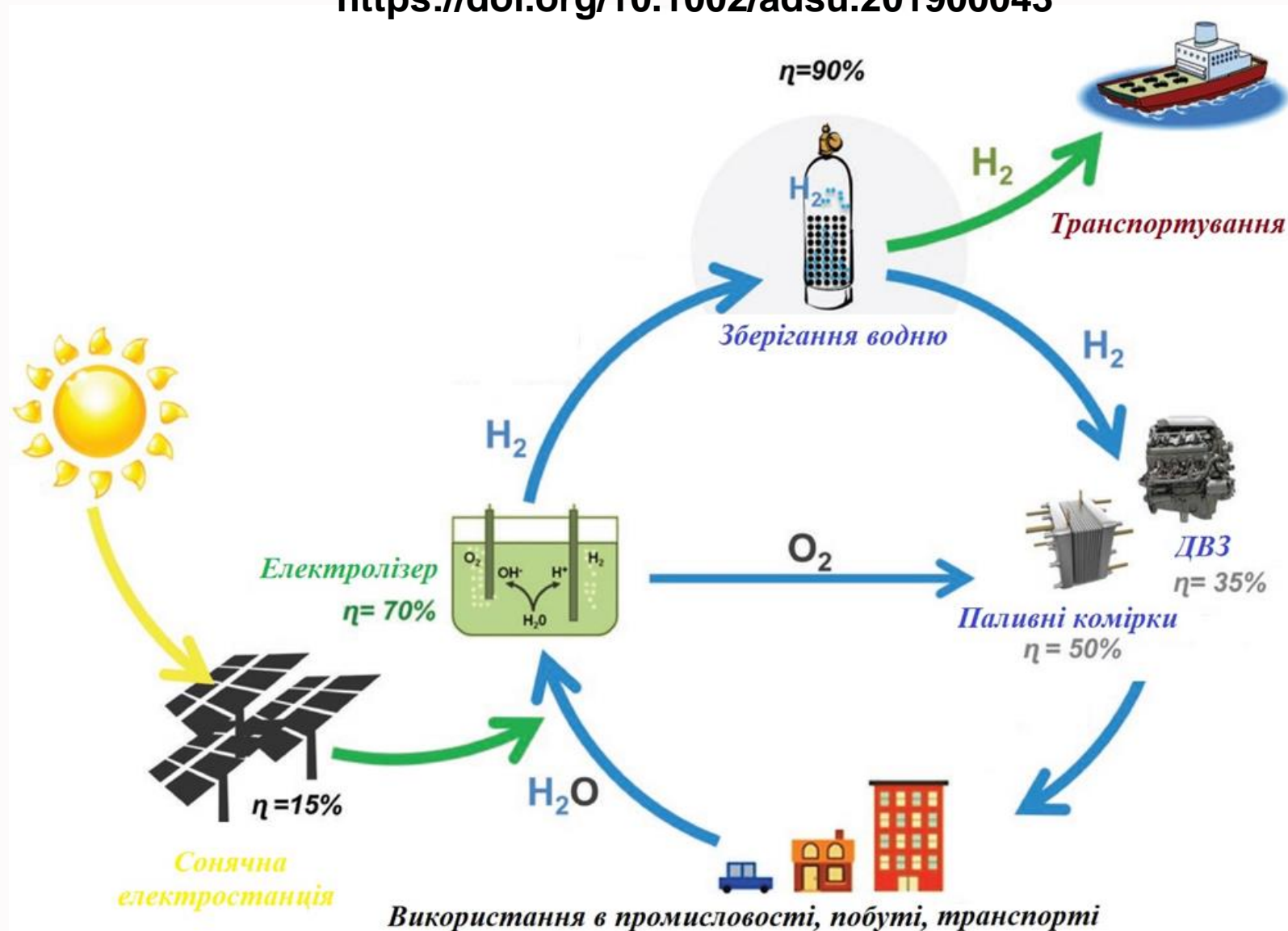

Газопоршнева установка Perkins TRS1 з електричною потужністю 310 кВт

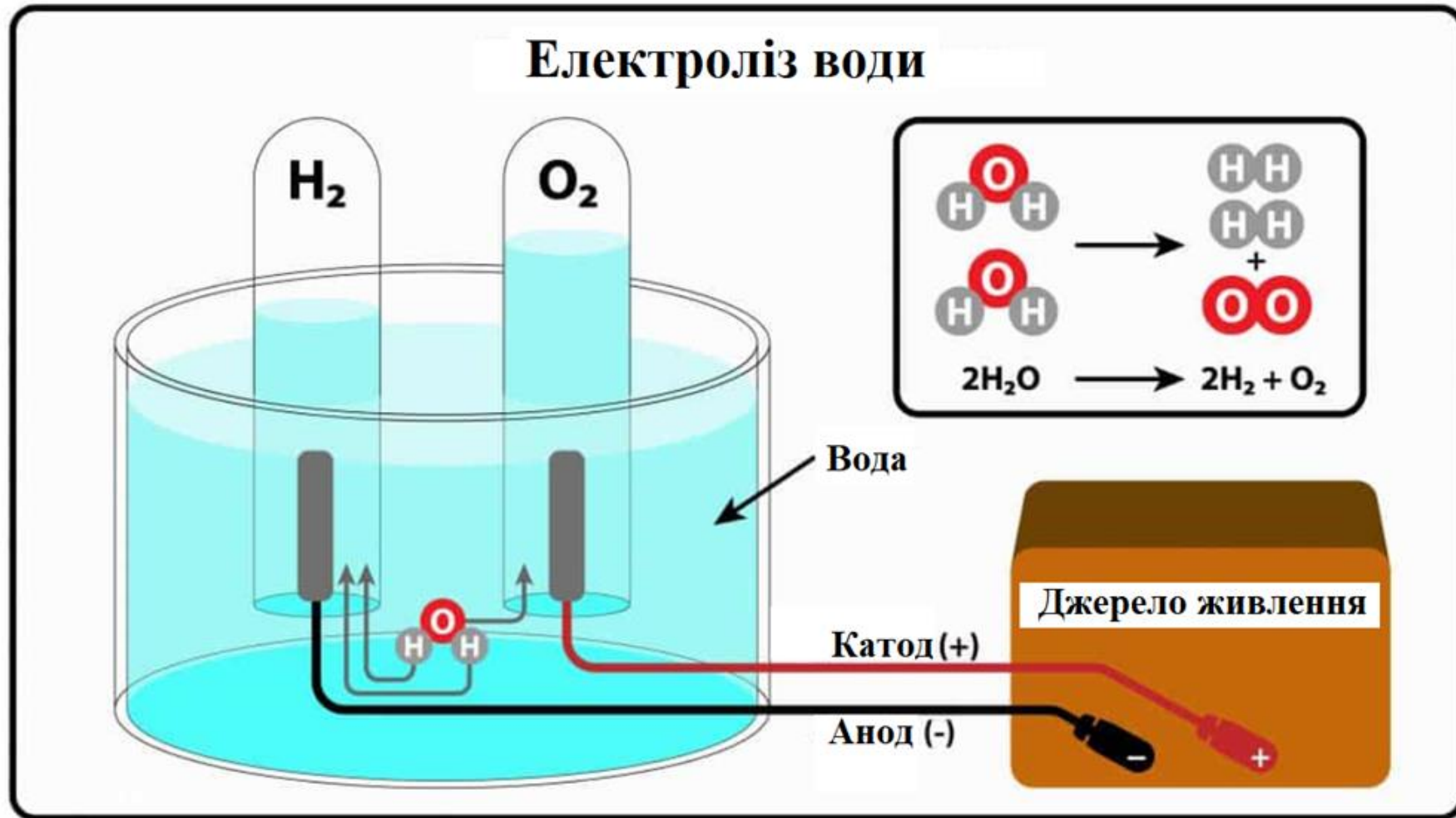
6. ВИРОБНИЦТВО ТА ВИКОРИСТАННЯ БІОВОДНЮ ПРИКЛАД ЛАНЦЮГА ВИРОБНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ ВОДНЮ

<https://doi.org/10.1002/adsu.201900043>

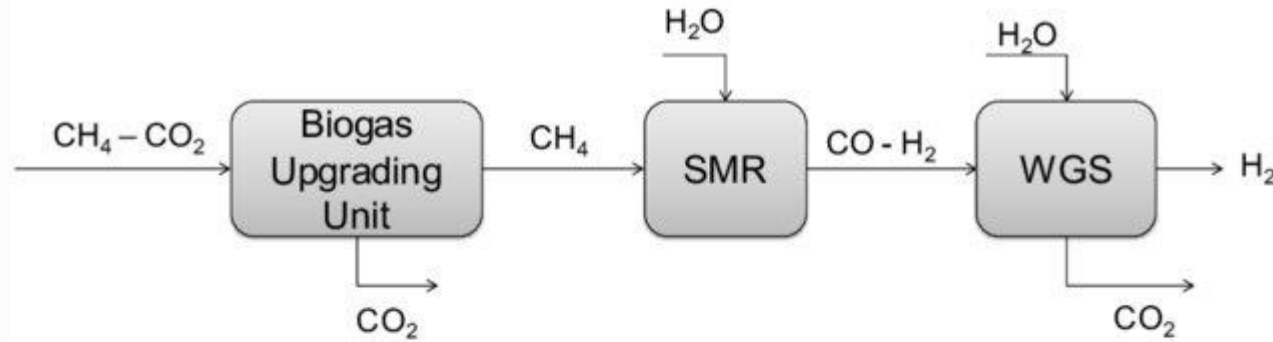

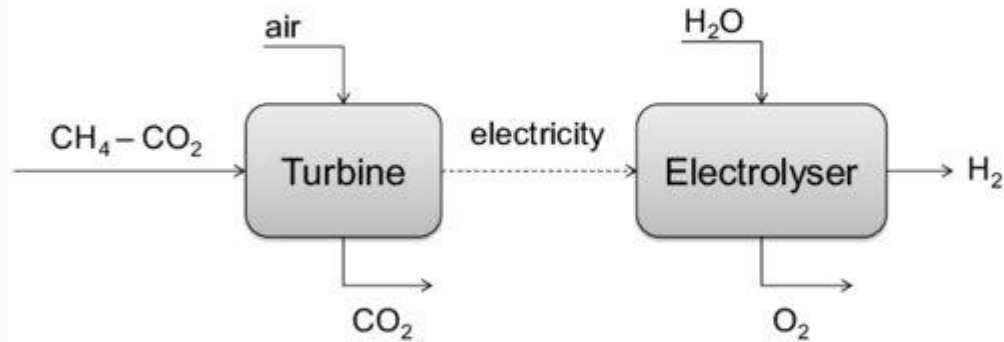
ОТРИМАННЯ ВОДНЮ ТА КИСНЮ В РЕЗУЛЬТАТІ ЕЛЕКТРОЛІЗУ ЧИСТОЇ ВОДИ

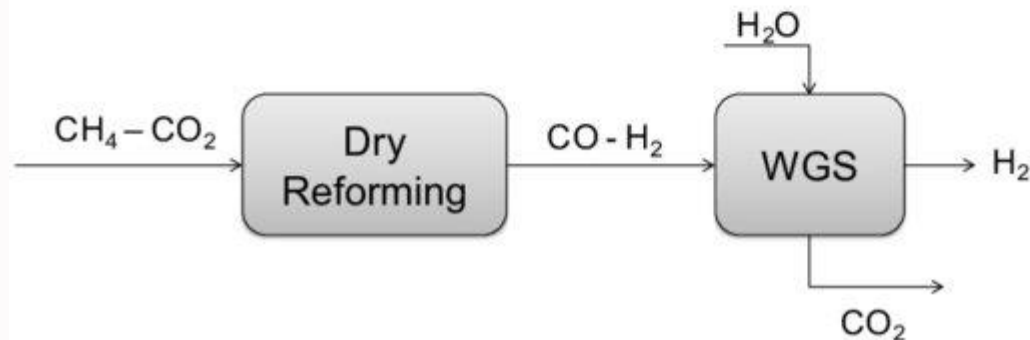
Upgrading of biogas coupled with steam methane reforming

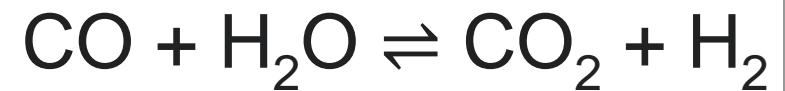
Biogas combustion coupled with a turbine and an electrolyser

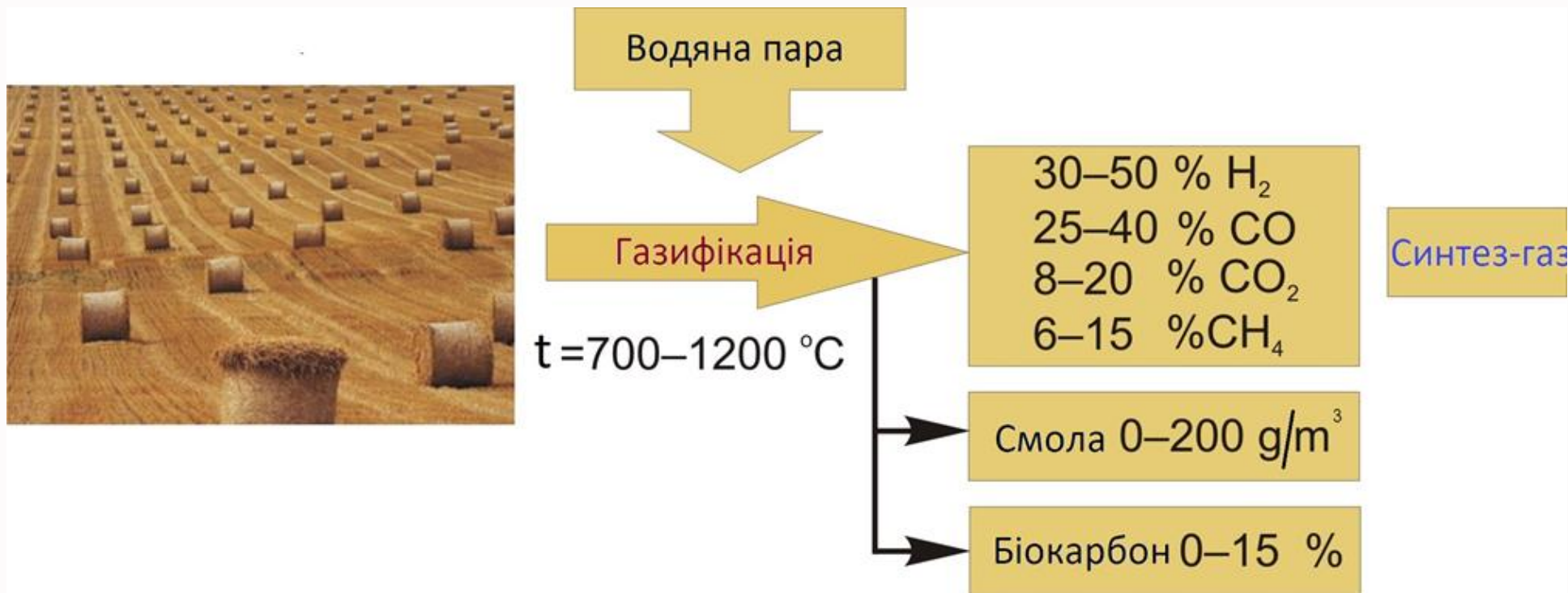
Direct dry reforming of biogas

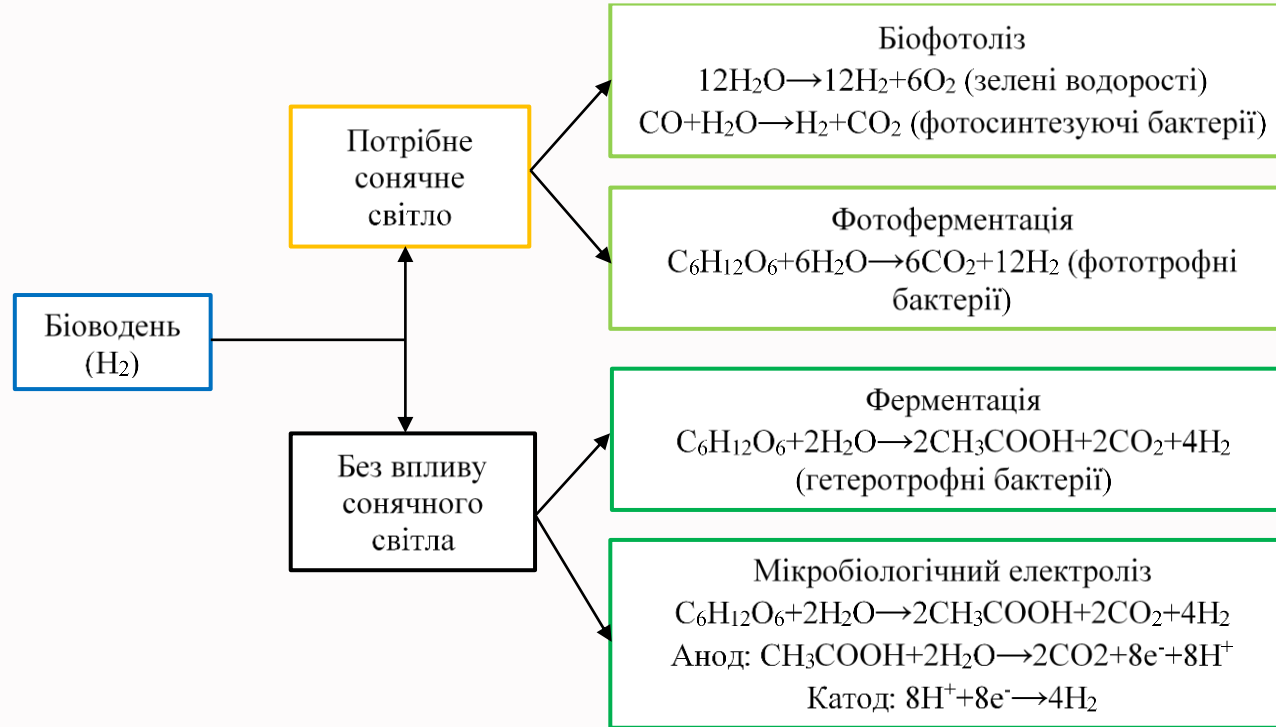
Реакція конверсії вода-газ water-gas shift reaction (WGSR) описує реакцію монооксиду вуглецю та водяної пари з утворенням діоксиду вуглецю та водню:

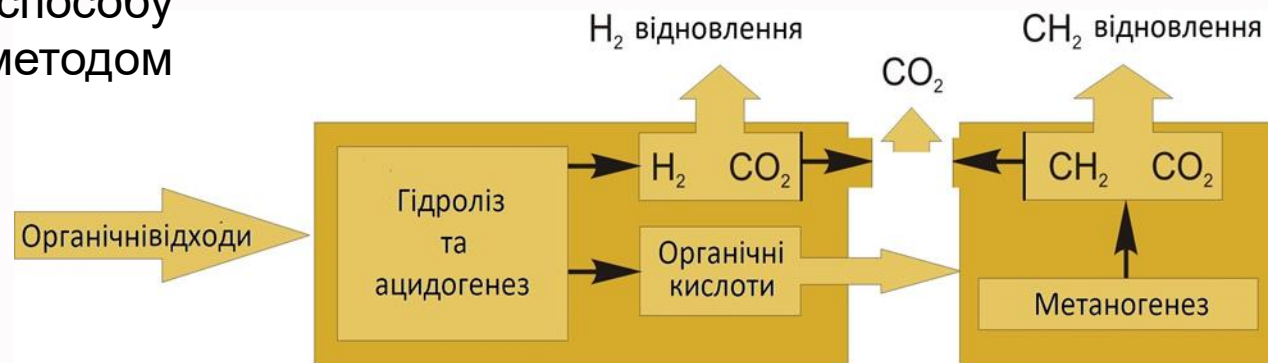
ВИРОБНИЦТВО БІОВОДНЮ ТЕРМОХІМІЧНИМ СПОСОБОМ

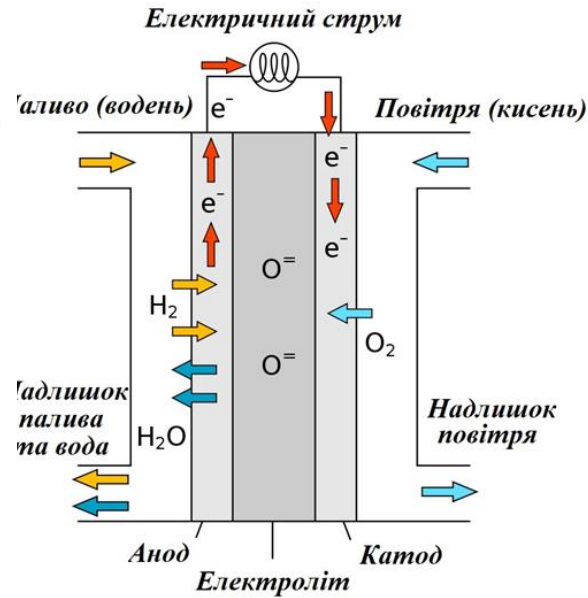
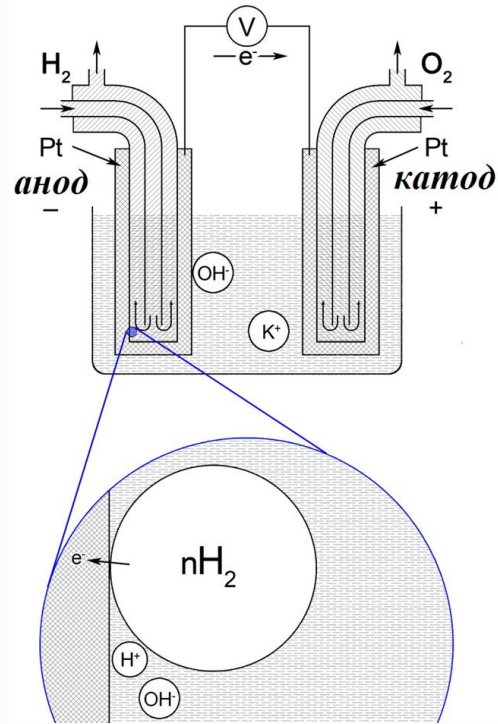
БІОЛОГІЧНІ СПОСОБИ ОТРИМАННЯ ВОДНЮ

Схематичне зображення способу виробництва біоводню методом двостадійної ферментації

Схема воднево-кисневого паливного елемента (електрохімічний генератор)

Ефективність сучасних паливних елементів на рівні 1,80 кг/кВт

На аноді воднево-кисневого паливного елемента окислюється водень, протони, які утворюються, з'єднуються з групами OH^- :

$$2\text{H}_2 + 4\text{OH}^- = 4\text{H}_2\text{O} + 4\text{e}^-$$

На катоді воднево-кисневого паливного елемента, відновлюється кисень відповідно до реакції:

$$\text{O}_2 + 4\text{e}^- + 2\text{H}_2\text{O} = 4\text{OH}^-$$

 Реакцію окиснення в паливному елементі іноді називають **холодне горіння**.

8. ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ БІОМЕТАНУ

$$B_{\text{ЕЛ}} = W_{\text{ЕЛ}} C_{\text{ЕЛ}} = m_{\text{ГН}} \zeta_{\text{ГН}} - m_{\text{ОД}} \zeta_{\text{ОД}} + E_{\text{ВЕЛ}},$$

$$C_{\text{ЕЛ}} = \frac{m_{\text{ПБ}}}{W_{\text{ЕЛ}}} (\zeta_{\text{ГН}} - \zeta_{\text{ОД}}) + E_{\text{ЕЛ}} = \frac{V_{\text{ПБ}} \rho_{\text{ПБ}}}{W_{\text{ЕЛ}}} (\zeta_{\text{ГН}} - \zeta_{\text{ОД}}) + E_{\text{ЕЛ}} =$$

$$= 365 \frac{V_{\text{Р}} \rho_{\text{ПБ}}}{W_{\text{ЕЛ}} \tau_{\text{ЗБ}}} (\zeta_{\text{ГН}} - \zeta_{\text{ОД}}) + E_{\text{ЕЛ}},$$

$$W_{\text{ЕЛ}} = \frac{V_{\text{БМ}} q_{\text{БМ}} \eta_{\text{Г}}}{3,6},$$

$$C_{\text{ЕЛ}} = 365 \frac{3,6 V_{\text{Р}} \rho_{\text{ПБ}}}{V_{\text{БМ}} q_{\text{БМ}} \eta_{\text{Г}} \tau_{\text{ЗБ}}} (\zeta_{\text{ГН}} - \zeta_{\text{ОД}}) + E_{\text{ЕЛ}} = \frac{3,6 \rho_{\text{ПБ}}}{k_{\text{БМ}} q_{\text{БМ}} \eta_{\text{Г}} \tau_{\text{ЗБ}}} (\zeta_{\text{ГН}} - \zeta_{\text{ОД}}) + E_{\text{ЕЛ}},$$

$$\zeta_{\text{ОД}} - \zeta_{\text{ГН}} = \frac{E_{\text{ЕЛ}} k_{\text{БМ}} q_{\text{БМ}} \eta_{\text{Г}} \tau_{\text{ЗБ}}}{3,6 \rho_{\text{ПБ}}}, \quad \zeta_{\text{ОД}} - \zeta_{\text{ГН}} = \frac{(E_{\text{ЕЛ}} + A_{\text{ЕЛ}}) k_{\text{БМ}} q_{\text{БМ}} \eta_{\text{Г}} \tau_{\text{ЗБ}}}{3,6 \rho_{\text{ПБ}}},$$

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ БІОМЕТАНУ

де $V_{ЕЛ}$ – витрати на виробництво електроенергії на основі біометану, грн; $W_{ЕЛ}$ – кількість виробленої електроенергії, кВт год.; $C_{ЕЛ}$ – виробнича собівартість електроенергії, грн/кВт год.; $E_{ВЕЛ}$ – виробничі витрати на виробництво електроенергії на основі біометану без урахування вартості рідкого гною та органічних добрив, грн; $E_{ЕЛ}$ – питомі виробничі витрати на виробництво електроенергії на основі біометану, грн/кВт год.; $q_{БМ}$ – теплотворна здатність біометану, МДж/м³; $\eta_{Г}$ – коефіцієнт корисної дії дизель-генератора при отриманні електроенергії, відн. од.; 3,6 – коефіцієнт перерахунку, МДж/кВт год.; $A_{ЕЛ}$ – амортизаційні витрати на виробництво електроенергії на основі біометану, грн/кВт год, $m_{ГН}$ – маса рідкого гною, що надходить на зброджування, т; $m_{ОД}$ – маса органічних добрив, отриманих після зброджування, т; $m_{ПБ}$ – маса переробленої в біогазовому реакторі біомаси, т;

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ БІОМЕТАНУ

$$C_{ЕЛ} = \frac{3,6\rho_{ПБ}}{k_{БМ}q_{БМ}\eta_{Г}\tau_{ЗБ}} (\zeta_{ГН} - \zeta_{ОД}) + (1 + k_{ЗВ} + k_{ЗГ})(ТОР_{ЕЛ} + ЕЛ_{ЕЛ} + ЗП_{ЕЛ}),$$

де $ТОР_{ЕЛ}$ – відрахування на технічне обслуговування і ремонт біогазової установки з виробництвом електроенергії, грн/кВт год.; $ЕЛ_{ЕЛ}$ – вартість витраченої електричної енергії при виробництві електроенергії на основі біометану, грн/кВт год.; $ЗП_{ЕЛ}$ – фонд заробітної плати з нарахуваннями при виробництві електроенергії на основі біометану, грн/кВт год.

$$C_{ЕЛ} = a_{ЕЛ} \delta \zeta_{ОД} + b E_{ЕЛ},$$

$a_{ЕЛ} = \frac{3,6\rho_{ПБ}}{k_{БМ}q_{БМ}\eta_{Г}\tau_{ЗБ}}$ – потреба в біомасі для отримання 1 кВт год. електроенергії за час зброджування, т/кВт год.

$E_{ЕЛ} = ТОР_{ЕЛ} + ЕЛ_{ЕЛ} + ЗП_{ЕЛ}$ – питомі виробничі витрати на виробництво електроенергії на основі біометану без урахування вартості органічних добрив, грн/кВт год.

ЗНАЧЕННЯ КОЕФІЦІЄНТІВ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ВИРОБНИЦТВА БІОМЕТАНУ ТА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ЙОГО ОСНОВІ

Показник	Позначення	Значення
Потреба в біомасі для отримання 1 м ³ біометану за час зброджування, т/м ³	$a_{\text{БМ}}$	53,2
Потреба в біомасі для отримання 1 кВт год. електроенергії за час зброджування, т/кВт год.	$a_{\text{ЕЛ}}$	13,6
Коефіцієнт, що враховує загальновиробничі та загальногосподарські витрати, відн. од.	b	1,15

Програма управління знаннями для розвитку сталої біоенергетики

Дякуємо!

Геннадій Голуб

gagolub@ukr.net

Савелій Кухарець

kikharets@gmail.com

